Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVII | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. | CHICAGO 23, ILL., TOREK, 23. JANUARJA (JANUARY 23), 1945 | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 16

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Rusko prodiranje na vzhodni fronti gre naprej--še 150 milj do Berlina!

Rusi se z okupacijo Tannenberga maščevali za poraz v prvi svetovni vojni. Stalin razkril v povelju dneva, da je 27 pehotnih, oklopnih in topniških divizij invadiralo Šlezijo. Rusi zasedli čez dva tisoč naselbin v Šleziji in Vzhodni Prusiji.—Tretja ameriška armada reokupirala kraje v severnem delu Luksemburške. Novi bombni napadi na nemška mesta.—Čete šeste ameriške armade prodirajo proti Manili

LONDON, 22. jan. — Maršal Stalin je naznanil, da so ruske čete zasedle Gniesno, in da so prodrle do točke, ki je oddaljena od Berlina 150 milj.

Prva beloruska armada pod poveljstvom maršala Žukova nadaljuje prodiranje čez Poljsko proti zapadu. V naglem prodiranju so ruske čete zavzele štiri velika železniška središča in dospele do točke, ki je 170 milj od Berlina.

Ruske čete prodirajo na vsej vzhodni fronti. V Vzhodni Prusiji se bližajo Koenigsbergu, glavnemu mestu te province, na zapadu pa prodirajo proti Gdansku, baltiškemu obrežnemu mestu.

London, 22. jan. — Rusi so se z okupacijo Tannenberga, svetišča pruskih militaristov, maščevali za poraz v prvi svetovni vojni. Takrat je ruske sile porazil feldmaršal Paul von Hindenburg. Njegova grobnica je v Tannenbergu.

Kakor v prvi svetovni vojni, so Rusi tudi v sedanji vrgli mogočne sile v Vzhodno Prusijo. Te sile se zdaj vale preko te province proti Koenigsbergu, glavnemu mestu, in proti Berlinu. Približale so se reki Oder v Šleziji, zadnji naravni trdnjavski liniji pred Berlinom. Možnost je, da se bo nacijska vojna mašina zrušila, ko bodo Rusi zdrobili to linijo.

Rusi so okupirali pet strategičnih mest in železniških križišč v Šleziji v prodiranju proti Breslavi, glavnemu mestu Spodnje Šlezije, in Oppelnu, glavnemu mestu Gornje Šlezije. Druge ruske sile se vale proti Gdansku, pristaniščnemu mestu ob Baltiškem morju. Okupirale so Lubawo, 70 milj od Gdanska.

Maršal Stalin je v povelju dneva razkril, da je devet pehotnih, deset oklopnih in osem topniških divizij invadiralo Šlezijo, bogato industrijsko provinco, drugo najvažnejšo za Porurjem v zapadni Nemčiji. Med mesti, katere so Rusi zasedli, so Kreuzburg, Pitschen, Landsberg, Rosenberg in Guttentag. Cilj sovjetske ofenzive je okupacija vseh premogovnikov in rudnikov v Šleziji, ki zalagajo nacijske legije z vojnim materialom.

Invazijo Šlezije je naznanil Stalin po treh letih in sedmih mesecih nemškega napada na Rusijo. Nemci so napadli Ruse 22. junija l. 1941. Ruski vojni uspehi nimajo primere v zgodovini. Sovjetske sile so prodrle 1170 milj daleč od Stalingrada ob reki Volgi v dveh letih in so zdaj v akciji proti sovražniku na "sveti" nemški zemlji, čeprav so naciji zagotavljali ljudstvo, da se ne bo to nikdar zgodilo.

Uradni komunike, objavljen danes zjutraj v Moskvi, pravi, da so Rusi v enem dnevu zasedli čez dva tisoč naselbin, med temi 350 v Vzhodni Prusiji in 250 v Šleziji, ubili in ujeli čez 50,000 sovražnikov ter razbili in zaplenili več sto nemških tankov, motornih vozil in topov.

Nacijski voditelji so v obupu apelirali na nemško ljudstvo, "naj bo mirno v tej kritični uri," zaeno pa so dali zagotovilo, da bodo nemške legije napele vse sile, da ustavijo prodiranje ruskih armad. "Situacija na vzhodni fronti je kritična," so izjavili. "Rusi nameravajo v tej ofenzivi okupirati vso Šlezijo in Vzhodno Prusijo in zdrobiti naše sile v prodiranju proti Berlinu. Nemško ljudstvo se mora v polnem obsegu zavedati preteče nevarnosti."

Pariz, 22. jan. — Tretja ameriška armada je reokupirala kraje severne Luksemburške in zdrobila del nemške sile v belgijski izboklini, se glasi naznanilo. Prodrla je pet milj daleč po zdrobitvi odpora sovražnika v smeri Siegfriedove trdnjavske linije.

Istočasno je prva ameriška armada dosegla nove uspehe v prodiranju proti St. Vithu, cestnemu omrežju v Belgiji, ki je še v nemških rokah. Okupirala je več naselbin, med temi Born, ki leži tri milje vzhodno od St. Vitha.

Prva francoska armada je šla v akcijo proti nemškim kolonam v Alzaciji, kjer so te potisnile nazaj čete sedme ameriške armade. Nemško poveljstvo je zagnalo nove divizije v boj proti Francozom in Američanom na tej fronti.

Ameriški in britski letalci so izvršili nove napade na nemška mesta in industrijska središča v ozadju zapadne fronte.

Tarlac, Luzon, 22. jan. — Čete šeste ameriške armade so zasedle Tarlac v prodiranju proti Manili, glavnemu mestu Filipinskih otokov. Japonci so pred umikom skoro popolnoma razdejali Tarlac.

Glavni stan generala Duglasa MacArthurja poroča, da so ameriške čete dospele do točke, ki je oddaljena 70 milj od Manile.

Rimska lista okrcala Churchilla

Komentar premierjevega govora v parlamentu

Rim, 22. jan.—Dva rimska lista sta okrcala britskega premierja Churchilla zaradi deklaracije, katero je podal v svojem govoru v parlamentu. Churchill je dejal, "da ni nobene politične kombinacije, ki bi potrebovala Italijo kot tovarišico. To velja ne samo za Italijo, temveč tudi za Španijo."

Lista, ki sta komentirala Churchillovo izjavo in jo obsodila, sta L'Avanti, glasilo socialistične stranke, in La Voce, organ republikanske stranke. Oba sta proti monarhiji in za ustanovitev republike.

"Churchill, ki misli kot star torij, vidi v italijanskih rodoljubih, ki se bore proti reakciji, bandite," pravi L'Avanti. "On je proti onim elementom, ki so za odpravo monarhije in ustanovitev republike."

La Voce pa pravi v uvodniku: "Churchill je ponovno demonstriral, da sovraži Italijane. Možnost je, da se bo v bližnji bodočnosti prepričal, da ima Italija prijatelje v drugih zavezniških državah."

Nemški vojaški transport potopljen

Stockholm, Švedska, 22. jan. — Nemški transport Donau se je potopil po zagonetni eksploziji v bližini norveškega obrežja, se glasi sem dospelo poročilo. Na transportu se je nahajajo okrog 1500 nemških vojakov, ko je nastala eksplozija.

Obravnava proti fašistom v Rimu

Obtoženi so vojnih in drugih zločinov

Rim, 22. jan. — Petnajst prominentnih bivših italijanskih uradnikov, med katerimi sta bivši šef generalnega štaba in bivši poslanik v Washingtonu, se bo moralo zagovarjati pred sodiščem na obtožbo vojnih in drugih zločinov. Obravnava, najbolj spektularna izmed vseh, kar se jih je doslej vršilo, se prične danes v palači Sapienzi.

Samo sedem obtožencev pride pred sodišče. Sedem drugih, ki so obtoženi, bo obsojenih v odsotnosti. Ti so pobegnili v severno Italijo. Mnenje prevladuje, da se eden zločinec skriva v Rimu.

Med obtoženci so general Alberto Pariani, bivši poslanik v Berlinu; general Mario Roatta, bivši šef generalnega štaba; Fulvio Suvich, bivši poslanik v Washingtonu in zunanji podminister. Roatta je bil poveljnik italijanskih okupacijskih sil v Jugoslaviji, ki so storile več zločinov proti prebivalcem.

Jugoslovanska ubežna vlada in maršal Tito sta zahtevala, da mora Roatta priti pred sodišče kot vojni zločinec in dobiti zasluženo kazen.

General De Gaulle čestital Rooseveltu

Pariz, 22. jan. — General Charles de Gaulle, predsednik začasne froncoske vlade, je čestital Rooseveltu, ko je bil četrtič ustoličen kot predsednik Združenih držav. V kablogramu izraža upanje, da bodo nemške armade kmalu poražene in dosežena skupna zmaga.

Nemci grade barikade v mestih

London, 22. jan. — Radio Luksemburg pravi, da so Nemci mobilizirali tuje delavce za gradnjo barikad v Berlinu, Hamburgu, Bremenu in drugih velikih nemških mestih.

POGOJI PREMIRJA MED ZAVEZNIKI IN OGRSKO

Odškodnina Rusiji, Jugoslaviji in Čehoslovakiji

USTANOVITEV KONTROLNE KOMISIJE

London, 22. jan. — Pogoji premirja, katerega je ruski maršal Klement Vorošilov v imenu Sovjetske unije, Velike Britanije in Amerike podpisal z ogrsko začasno vlado v Debrecinu, katere predsednik je general Miklos, določajo, da mora Ogrska odstopiti vse jugoslovanske, čehoslovaške in rumunske pokrajine, katere je dobila od Hitlerja, ko se je pridružila nacijski Nemčiji. Ogrska se bo skrčila v okvir svojih predvojnih mej.

Ogrska je zadnji satelit Nemčije, ki se je morala podati pod pritiskom ruskih oboroženih sil. Prej so kapitulirale Rumunija, Bolgarija in Finska. Ogrska se je morala odpovedati pokrajinam, katere je dobila kot plen od Hitlerja.

Začasna ogrska vlada, ki je bila ustanovljena v Debrecinu 23. decembra preteklega leta, bo odpotovala v Budimpešto, ko bo ogrska prestolnica osvobojena. V Budimpešti bo tudi sedež pravkar ustanovljene zavezniške kontrolne komisije, kateri je bilo poverjeno izvajanje pogojev premirja.

Pogoji določajo plačitev odškodnine $300,000,000—$200,000,000 Rusiji, $100,000,000 pa Jugoslaviji in Čehoslovakiji. Premier Miklos se je obvezal, da se bo najmanj osem ogrskih divizij pridružilo zaveznikom v borbi proti nemškim silam in interniral vse Nemce na Ogrskem z izjemo nemških židov. Zavezniki bodo dobili tudi vse orožje, strelivo in druge potrebščine, katere Nemci puste na Ogrskem, kot plen.

Odškodnina Rusiji, Jugoslaviji in Čehoslovakiji ne bo plačana v denarju, temveč v blagu, strojih in drugi industrijski opremi v šestih letih. Odškodnina drugim zavezniškim državam bo določena pozneje.

Roosevelt odstavil Jonesa

Wallace imenovan za trgovinskega tajnika

Washington, D. C., 22. jan. — Predsednik Roosevelt je izsilil resignacijo J. H. Jonesa, trgovinskega tajnika in upravitelja federalne posojilne agenture. To pozicijo je dobil Henry A. Wallace, bivši podpredsednik Združenih držav in vodja "newdealskega" krila demokratske stranke.

Rooseveltova akcija je razkačila Jonesa. To dokazuje vsebina pisma, katero je naslovil predsedniku. V tem pravi med drugim, da Wallace nima potrebnih kvalifikacij za trgovinskega tajnika. Kontroverza med člani kabineta je v ozadju premešanja. Možnost je, da bo dobila odmev v demokratski stranki.

Danes bo Roosevelt predložil nominacijo Wallaceja za trgovinskega tajnika senatu v odobritev. Predsednik je ponudil Jonesu, da ga potolaži, diplomatično pozicijo, katero pa je odklonil.

Wallace in Jones sta se zapletla v oster konflikt l. 1942, ko je drugi očital prvemu nesposobnost v administraciji odbora ekonomske vojne. Takrat je Roosevelt posegel v konflikt in ga izravnal.

Moskva urgira ofenzivo na zapadu

London, 22. jan. — Govornik na moskovski radiopostaji je urgiral zavezniško ofenzivo proti Nemcem na zapadni fronti. "Ruska ofenziva na vzhodni fronti je ustvarila pogoje za ofenzivo na zapadni fronti," je dejal. "Ko se bodo valovi jekla in vojakov začeli valiti proti Berlinu tudi z zapadne strani, bo kmalu sledil konec nemške armade. Ruski kozaki in čete bodo kmalu v Breslavi."

Mobilizacija človeške sile na Japonskem

Washington, D. C., 22. jan. — Radio Tokio je naznanil, da je premier Kuniaki Koiso odredil mobilizacijo vse razpoložljive človeške sile za vojne napore. On je apeliral tudi za enotnost in priznal nevarnost ameriške invazije japonske celine.

Zahteve organiziranega delavstva pred novim kongresom.

Domače vesti

Obiski

Chicago. — Glavni urad SNPJ so zadnje dni obiskale: Mary Strnisa in hčerka iz Strabana, Pa., v spremstvu Ivanke Volk iz Chicaga, in Helen Sternisha iz Jolieta, Ill.

Zlata poroka

Arma, Kansas. — Joseph in Ana Dolanc praznujeta 50-letnico svojega zakonskega življenja dne 28. jan. Oba sta člana društva 434 SNPJ. Poročila sta se leta 1895 v Dobovcu pod Kumom na Dolenjskem. Rodilo se jima je 11 otrok, od katerih jih živi še sedem; dva sinova sta v armadi. Čestitke in še mnogo let!

Nov grob v Penni

McKeesport, Pa. — Dne 1. jan. je tukaj umrl Louis Vodopivec ml. po tritedenski bolezni. Bil je član društva 347.

Pogrešan v vojni

Owen, Wis. — Jos. Potocnik st. je bil obveščen od vojne oblasti, da je njegov sin S/Sgt. Edward L. Potocnik pogrešan od 23. dec. Omenjenega dne se ni povrnil iz letalskega poleta nad Nemčijo. Služil je na bombniku B-26 kot radioman in topničar. V armadi je od aprila 1943 in preko morja je bil poslan lanskega avgusta. Star je 21 let. Pred vstopom v armado je delal v ladjedelnici v Superiorju.

Novi grobovi v Ohiu

Le Roy, O. — Tukaj je umrl Joseph Škof, star 48 let, doma iz Dolenje vasi pri Cerknici, član SDZ. Zapušča ženo, sina (pri vojakih) in hčer.

Barberton, O. — Dne 31. dec. je tukaj umrl Frank Poje, star 62 let in doma iz Babnega polja pri Ložu, odkoder je prišel v Ameriko pred 40 leti. Bil je član SNPJ, ABZ in samostojnega društva Domovina. Zapušča ženo, dva sinova (v vojni), hčer in sestro, v starem kraju pa sestro in brata.

Iz Milwaukeeja

Milwaukee. — Mrs. Josephina Windishman v West Allisu je bila obveščena, da je 5. dec. padel v Aziji njen sin T/Sgt. Joseph Windishman, star 23 let. Služil je kot inženir na transportnem letalu C-47. Pri vojakih je bil od oktobra 1942 in na azijskem bojišču šest tednov. Poleg matere zapušča tri sestre. — Družina Steve Turk je bila obveščena, da je bil ubit 12. dec. v Franciji njen sin Pvt. Frank Turk, star 33 let in pri vojakih od novembra 1943. Poleg staršev zapušča ženo, tri brate in štiri sestre.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Dne 17. jan. je umrla Frances Sever, roj. Blatnik, stara 64 let in doma iz Zverče vasi pri Hinjah, odkoder je prišla v Ameriko pred 50 leti. Bila je članica SNPJ in SŽZ. Zapušča šest sinov (dva v vojni v Franciji), štiri hčere, vnuke in brata. — Jack Vidmar se je moral podati na težko operacijo v bolnišnici Glenville. — John Črček z zapadne strani se je moral podati v bolnišnico St. John radi pljučnice. — Družini Ulrich Lube je takoj po porodu umrl sinček — oče se nahaja pri vojakih v Texasu. — Poročila sta se Rudolph Vidmar in Christine Mahne. — Družina Louis Hochevar je bila obveščena, da je njen sin Edward pogrešan v Nemčiji od 16. dec. Star je 19 let, pri vojakih od lanskega januarja in preko morja od oktobra.

CIO pritiska na državne zbornice

Washington, D. C., 22. jan. — Voditelji Kongresa industrijskih organizacij so pozvali zbornice 44 držav, ki so se sestale v zasedanjih v tem letu, naj sprejmejo načrte za izboljšanje brezposelnostnih in pokojninskih zakonov in večjo protekcijo otrok. Poziv uključuje tudi grožnjo, da bodo oni poslanci, ki bodo vodili opozicijo, poslani v pokoj.

USTANOVITEV FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Končanje starega trenja med Srbi in Bolgari

TITO PODPISAL NOV DOGOVOR

London, 22. jan. — Maršal Tito, poveljnik jugoslovanske osvobodilne armade in načelnik odbora za narodno osvoboditev, se je izrekel za ustanovitev federativne Jugoslavije, katera naj bi uključevala Bolgarijo in Macedonijo.

Londonski list Times je citiral izjavo reprezentanta maršala, da bo priključitev Bolgarije in Macedonije k federativni jugoslovanski državi končala staro trenje med Srbi in Bolgari.

Po poročilu, ki je bilo objavljeno v Londonu, je nova administracija v Bolgariji v načelu odobrila Titov predlog, da pridejo nekatere pokrajine bolgarske Macedonije, med temi dolina Struma, v okvir federativne Jugoslavije. Člani bolgarske vlade in predstavniki maršala Tita razpravljajo o raztegnitvi dogovora, da prideta Bolgarija in Macedonija v okvir nove federativne Jugoslavije. Vsa znamenja kažejo, da bo prišlo do popolnega sporazuma.

Rim, 22. jan. — Na podlagi naznanjenega dogovora sta Velika Britanija in Amerika dali zagotovilo, da bosta pošiljali živila in druge potrebščine v Jugoslavijo s kooperacijo organizacije Združenih narodov za pomoč in obnovo (UNRRA), toda potrebščine bodo razpečevale in delile jugoslovanske avtoritete.

Zadevni dogovor je bil podpisan v Belgradu. V imenu Jugoslavije ga je podpisal maršal Tito, v imenu Amerike general Percy L. Sadler, v imenu Velike Britanije pa general Everett Hughes. Jugoslovanska ubežna vlada v Londonu, katere predsednik je dr. Ivan Šubašič, je dogovor odobrila.

"Jugoslovanske avtoritete bodo prevzele distribucijo in upravo pomoči," pravi naznanilo.

Nov sporazum med Čehi in Rusi

Diskuzije o bodočnosti Rutenije odložene

London, 22. jan.—Tu je bila naznanjena sklenitev formalnega sporazuma med vladama Čehoslovakije in Rusije glede odložitve diskuzij o bodočnosti Rutenije, province v vzhodni konici Čehoslovakije.

Voditelji Ukrajincev v tej provinci vodijo agitacijo za pridružitev Rutenije k ukrajinski sovjetski republiki, kar je povzročilo komplikacije. Dr. Edvard Beneš, predsednik Čehoslovakije, se hoče izogniti sporu z Rusijo zaradi bodočnosti Rutenije, čeprav ni Moskva podala nobene izjave, da mora ta provinca priti v okvir Sovjetske unije.

Rutenija je bila pred sklenitvijo kupčije v Monakovu, ko sta Velika Britanija in Francija kapitulirali pred Nemčijo, del čehoslovaške republike. Tej kupčiji je sledilo razkosanje Čehoslovakije.

Revolta nemških vojnih ujetnikov

Dallas, Tex., 22. jan. — Čez 1200 nemških vojnih ujetnikov v taborišču pri Alvi, Okla., je revoltiralo, poroča vojaško poveljstvo osmega distrikta. V akcijo so bile poslane vojaške straže, ki so zatrle revolto. Revolta je sledila protestu ujetnikov proti pregledu njihovih barak.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto. $3.00 za pol leta. $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co.: $7.50 za celo leto. $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:

PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (January 31, 1945), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Plameni vzhodne fronte

V vojni, v kateri si stoje nasproti tako mogočne sile kot v sedanji, v resnici ni gotovega ničesar drugega kot nagla sprememba bojne sreče. Komaj je par tednov, odkar je bila bojna sreča na zapadni fronti na strani nacijske Nemčije in so izgledi za večje podaljšanje vojne čez noč zastrli nebo, se je situacija v zadnjih dneh zopet zelo spremenila.

In spremenila se je predvsem radi nenadne in mogočne vzplamtitve vzhodne fronte na Poljskem, kjer je bilo zadnjih šest mesecev in več "vse mirno." Edini glas, ki je prihajal od tam, je bil glas političnih bojev in kontestov med Lublinom (in Moskvo) ter Londonom. Bil je glas političnega razdora med Poljaki. Fronta pa je počivala. Le sem pa tam se je oglašala sporadična kanonada kot bi opominjala svet, da sovražnik na tej ali drugi strani bojne črte še ni odložil orožja in se vrnil domov. Ni pa bilo mirno za frontami, vsaj za rusko fronto ne. Tam so bile v teku velike priprave za gigantično ofenzivo.

Zadnje tedne, ako ne zadnje mesece, je marsikdo pričel naglas ali sam zase ugibati, kaj ima Stalin v rokavu, ker je bilo na Poljskem "vse mirno." Pričeli so se oglašati kritiki, češ, da namerava počistiti Nemce le v svoji, ruski "sferi vpliva" na Balkanu in v vzhodni Evropi, kar je že v dobri meri dosegel, nakar se bodo ruske armade ustavile na vsej črti in prepustile Ameriki in Angliji, da dokončata krvavo delo z Nemčijo. Ni dolgo, ko se je oglasil tudi Navy Journal, glasilo mornariških častnikov, ki je odprto izrazil to mišljenje in obenem apeliral na Rusijo, da je že čas, da zopet udari po Nemcih.

Razume se, da v Moskvi ta kritika ni bila dobrodošla. Bila je ogorčeno odbita. Ampak dejstvo je, da je izražala sentiment, ki se je začel širiti v tej deželi in tudi v Angliji po kratki, toda učinkoviti nemški ofenzivi na zapadni fronti. Ta sentiment je bil v miniaturi podoben ruski zahtevi po "drugi fronti," ko je šla Sovjetska unija skozi najtežje čase.

Ker je v deželi tudi veliko nezadovoljstva v zvezi z evropsko politiko treh velesil, posebno pa proti samopašnemu "reševanju" Poljske in Grčije s strani ruske in angleške vlade, bi se ta sentiment lahko razvil v pravi antisovjetski strup, da ni Stalin odredil velike ofenzive na Poljskem.

Ta kritika je zdaj vsaj začasno zasenčena radi naglega prodiranja ruskih armad na Poljskem. To ustvarja tudi pogoje za preusmerjenje in zopetno strnjenje anglo-ameriške in ruske politike, ki je zadnje mesece drvela vsaka v svojo smer in ustvarjala pravo trenje in nezaupnost v zavezniških krogih ter zastrupljala mednarodno ozračje. Od Stalina, Churchilla in Roosevelta je zdaj odvisno, če bodo začrtali na svojem prihodnjem zborovanju kaj boljše politične smernice kot so jih v Teheranu, kjer je bila Evropa očividno razdeljena na "sfere vpliva."

Gigantična ruska ofenziva na Poljskem zdaj tudi pojasni marsikaj, kar je bilo zadnje mesece zavito v neprodirno meglo. Predvsem je jasno to, da je ta pavza trajala pol leta zato, da se je Rusija izborno pripravila za novo ofenzivo. Med tem časom je opremila svojo armado tudi z novimi "Stalinovimi" tanki, opremljenimi s štiriinpolpalčnimi topovi, ki so kos tudi največjim nemškim tankom s sedempalčnimi jeklenimi stenami.

Kot je razvidno iz berlinskih radijskih emisij, so prav ti tanki rusko "skrivno orožje" v tej ofenzivi. Na drugi strani smo pa čitali, da je zadnja nemška ofenziva v Belgiji toliko uspela zato, ker imajo Nemci boljše orožje kot Američani, posebno pa tanke. Tudi najboljši ameriški tanki in antitankovski topovi ne morejo novim nemškim tankom do živega, medtem ko jih ruski "Stalini" drobe kot bi bili iz lupine.

V času te dolge pavze je morala Rusija napeljati v bližino fronte ogromnih zalog municije, orožja, olja, gasolina in drugih potrebščin za armado, da je mogla pričeti s tako gigantično ofenzivo. In popraviti je morala tudi orožje in transportna sredstva. Velika večina tega materiala je morala priti iz osrčja Sibirije, kjer so ruske glavne vojne industrije, iz Kavkaza in jugovzhodnih krajev dežele—dva, tri, štiri tisoč milj daleč. Seveda so komunikacijske črte ameriške vojske še daljše in težje in nevarnejše, toda ruska industrija se ne more kosati z ameriško, katera povrhu tudi nič ne trpi od vojnega razdejevanja.

Poleg vsega tega je imela Rusija ves čas te pavze na Poljskem v akciji dve veliki ukrajinski armadi na Balkanu in severni Ogrski ter Slovakiji. Samo zalaganje teh dveh armad, ki sta osvobodili skoraj ves Balkan, pretežni del Ogrske in Slovakije, bi bil problem za vsako državo. Brez "lendleasnega" materiala bi Rusija seveda ne zmogla tega. Vendar pa so mnogi politični kritiki v tej deželi omalovaževali to rusko fronto na Balkanu, dasi je gotovo toliko važna kot je anglo-ameriška fronta v Italiji.

In Stalin se je za sedanjo ofenzivo pripravil tudi politično—z ustanovitvijo provizorične vlade na Poljskem. S to ofenzivo bo še bolj izpodbil tla poljski zamejni vladi v Londonu in utrdil svoje pristaše v Lublinu. Toda poljsko vprašanje s tem ne bo rešeno, kakor tudi ne bo rešeno z likvidacijo poljskega podtalnega gibanja, ki je bilo do zdaj v pretežni večini na strani zamejne vlade. To vprašanje bo zadovoljivo rešeno za obe strani le tedaj, če pride do kompromisa tako glede ozemlja, kakor tudi pri sestavi skupne provizorične vlade demokratičnih političnih skupin.

Želeti je, da bi do tega privedla ta ofenziva, ki obeta v bližnji bodočnosti osvoboditi nesrečno Poljsko izpod nacijskega barbarizma. Odvisno je od Stalina in—Roosevelta. Za Rusijo je vsekakor večje važnosti to, da se ustvari dobra podlaga za bodoče prijateljske odnošaje s to deželo kot pa je vse sporno ozemlje, ki je tudi vzrok vsega spora med poljsko zamejno vlado in Moskvo.

Glasovi iz naselbin

O NOVI GVINEJI IN FILIPINIH

Detroit, Mich.—Želim opisati malo življenje in razmere v krajih, kjer se nahajata moja sinova. Prepričana sem, da bo dopis zanimal čitatelje, vsaj one, ki imajo sinove v vojski. In teh ni malo.

Moj sin poročnik John Krainz je bil zadnjega maja poslan z zračno divizijo v Novo Gvinejo. S teh otokov mi je mnogokrat pisal in opisoval tamkajšnje življenje, običaje in razmere. Poslal je tudi veliko slik. Ko jih gledam, se mi vidi, kakor da bi sama tam živela in videla kraje s svojimi očmi.

V teh krajih so ljudje domalega nagi, le okrog pasu imajo obešeno cunjo, ki pokriva malo tudi zadnjo plast. S slik se razvidi, da imajo cele regimente vojakov-domačinov, ki tvorijo tako zvano vojaško policijo. V času, ko je bil na Novi Gvineji moj sin, so vojaške oblasti obesile dva domačina radi umorov.

Sin pravi, da se obnašajo domačini, bodisi mladi ali stari, kakor otroci. Neprenehoma se hahljajo. Ako so jih vzeli na vožnjo z avtomobilom (jeep), so se obnašali kot otroci in se hahljali, hahljali. Nekoč je opazoval starega domačina, ki je zapravil največ svojega časa s tem, da si je česal lase z velikim orientalskim glavnikom, kateri so podobni velikim omelom, si barval ustnice in život ter se ogledoval v vojaškem ogledalu.

Koncem meseca oktobra pa so sinova pisma nenadoma prenehala prihajati. Slutila sem, da je bil prestavljen najbrže na Filipinsko otočje. Moje slutnje so bile pravilne, kajti nekaj tednov pred božičem sem prejela kar tri pisma s Filipinov.

Na Filipinih, piše sin, je veliko lepše kot na Novi Gvineji. Ljudje so mnogo bolj prijazni in inteligentni. Moški in ženske so oblečene tudi v spodnjo obleko. Ženske imajo zakrite prsi, a hodijo pa bose. Pravi, da neprenehoma prihajajo domačini od petega do 50. leta starosti povpraševati, če bi lahko storili kakšno uslugo. Za plačilo nečejo denarja, temveč obleke. Ves čas japonske okupacije niso dobili v roke nobene vrste blaga. Za spodnjo moško ponošeno srajco lahko da oprati domačinki perilo celega tedna. Perilo pa operejo zveže belo. Pisal je tudi, kako je prišla k njemu domačinka in mu ponujala štiri banane za blazinino prevleko. Ona bi iz prevleke naredila obleko. Nazadnje sta se pogodila. Dal ji je prevleko, ona pa mu je oprala vrečo perila.

Domačini na Novi Gvineji pa so bili drugačni v tem oziru. Za vsako uslugo, ki so jo storili, so hoteli denar. Za kokosov oreh so zahtevali 25c. Celo za fotografske posnetke so hoteli denar. Domačine so najbrže razvadili ameriški vojaki, ker so jim za vsako stvar plačali.

John nadalje piše, da na Filipinih dežuje neprenehoma in da so vojaki zmeraj do kože premočeni, če pa ne dežuje, je pa vroče kot v peklu. Filipinsko sadje je bolj slastno kot ono na Novi Gvineji. Kokosovi orehi so tudi boljši in prav tako banane. Najbrže je tam zemlja bolje obdelana in sadno drevje gojeno. Mogoče pa je tudi klima bolj ugodna.

Ko pišem te vrstice sem prejela prvo pismo po omenjenih treh pismih, v katerih me je zagotavljal, če ne bo glasu od njega nekaj časa, naj nikar ne skrbim, ker bo zelo zaposlen, a da ni v bližini Japoncev oz. fronte. Faktično pa je bil prav blizu.

V zadnjem pismu, to je v pismu, ki sem ga danes prejela, piše, da še vedno dežuje in da ima nekaj spominkov, katere so zaplenili Japoncem, med njimi sabljo nekega japonskega poročnika, in puško, ki pa je ameriškega izdelka. Morda so to puško Japonci zaplenili Američanom, ali pa so poprej Američani prodajali puške Japoncem. Kdo ve?

Bojim se, da se bodo ameriški vojaki nabrali revmatizma, ker so neprestano mokri, če jih ne bo že prej kaj hudega zadelo. Koliko trpljenja morajo prestati ti naši fantje! In kaj bo njihovo plačilo, ko se povrnejo domov, če bodo tako srečni, da se povrnejo?

Japonski aeroplani so pravi pritljikavci v primeri z ameriškimi! Piše, da so ameriški aeroplani skoro zmeraj zmagovalci. Kadar pade po dvoboju japonsko letalo na tla, vsi hite gledat na kraj, kjer je treščilo letalo. Domačini kriče, da človeka spominja na kibice pri ameriških žogometnih igrah. Oni namreč zelo sovražijo Japonce. Tam, kjer je moj sin, je sedaj blata kake dva čevlja na debelo. Hrana vobče pa je boljša kot na Novi Gvineji.

Take praznike so imeli vojaki ob božiču, med pa so v cerkvah peli "mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje." Kje pa so oni, ki so lahko v resnici dobre volje? Ali so lahko dobre volje vojaki na krvavih bojnih poljanah? Ali morda matere, ki trepetajo noč in dan za svoje sinove in so vse prestrašene, ako se ustavi avtomobil pred hišo, misleč, da prinaša poročilo, da je bil sin ubit, ujet ali pa ranjen? Prestrašijo se celo, ako kdo nenadoma pridrvi k vratom. Tisoči živimo v neprestanem strahu, tisoči ne morejo biti "dobre volje" in med temi sem tudi jaz.

Pa se oglasi kak objestnež in ti tako zagode, kakor jo je pred kratkim nekdo meni. Objestno me je vprašal, ako lahko garantiram, da bo blago in denar, ki ga pobiram za naše sestre in brate v stari domovini, res prišel v prave roke? Nato potegne iz žepa listnico. Nekdo mi pravi, "vidiš, saj ti bo tudi on dal." Toda iz listnice potegne same ničvredne papirje ter se reži kot človek, ki je malo prismuknjen. Nato pa mi pravi, da se zato mučijo moji sinovi v vojni, ker sem bila bedasta, da sem jih rodila. Da, čemu smo jih rodile, da se mučijo za take bedake? Medtem se on doma pase v izobilju, na toplem in varnem, ker zanj delajo hčere, "ker je bil tako brihten, da je imel hčere namesto sinov."

Nacijski barbarizem ne pozna nobenih meja. Na osvobojeni Poljski so Rusi našli velikanske človeške klavnice, kjer so nacijski sadisti morili svoje žrtve na debelo—v sto in stotisočih. Jude so tudi pri živem pokopavali, kakor kaže pričujoča slika. Rusi so dobili veliko zbirko podobnih slik pri ujetih in ubitih nacijih.

Skupina newyorških otrok je s svojim učiteljem invadirala glavni urad unije elektrarskih, radijskih in strojnih delavcev CIO, da se pouče o "delavstvu in demokraciji."

Taki in enaki bedaki se ne zavedajo, ako ne bi bilo naših sinov, ki branijo našo novo domovino, da bi bili Japonci že v Ameriki in mi njihovi sužnji. Ne, taki bedaki se ne zavedajo koliko smo dolžni našim sinovom, ki trpe in za nas žrtvujejo svoja mlada življenja in z njimi vred trpimo matere, očetje in drugi bližnji sorodniki. Lahko se reže oni, ki niso direktno prizadeti. Saj jim je navsezadnje bolje danes kot v mirnem času.

Radovedna sem kdaj bo nastopil resnični božič? Božič, ko bomo lahko resnično peli "mir ljudem na zemlji ki so dobre volje"? Mislim, da je tak božič še zelo, zelo oddaljen. Morda še plava kje na vsemirju. Žal, da ga današnji rodovi ne bodo dočakali. Kajti dokler bodo ljudje tako sebični kot so danes, ne more biti miru. Tak mir bo šele prišel, ko bo človek resnično civiliziran in ne napol divjak, kot smo povečini danes. Radi se postavljamo o naši civilizaciji, toda čim bolj smo civilizirani, temvečji divjaki smo. Ko so se naši davni predniki vojskovali med seboj, je bila njih vojna v primeri z današnjo prava praska in za njo ni ostali svet nič vedel. V boju so rabili kamenje in vrelo vodo ali olje. Kam bi danes prišli, če bi čakali na sovražnika s tako primitivnim orožjem?

Niti zadnja svetovna vojna ni bila nič v primeri z današnjo. Prihodnja bo še hujša, ako se ne bo svet poprej spametoval in nehal oboževati svoje vladarske malike, pa čeludi so v sorodju s samim Bogom, kakor je naprimer japonski cesar. . .

Kathrine Krainz.

PRISPEVKI

Arma, Kans.—Vsepovsod, koder imajo naši rojaki kaj srca za trpeče brate in sestre v starem kraju, zbirajo denarne prispevke in obleko za njih pomoč. V Armi smo šle kolektat za ta namen in razen nekaj izjem, so se več ali manj odzvali vsi. Darovali so po $10: Anton in Amalia Shular, Jacob in Apolonia Cukjati, Matt Bernik (Croweburg) in John in Johana Kocjan (Croweburg). Po $5: Jack in Amelia Kerns (Pittsburg) in Martin Gorenc. Ostali, po številu 33, so darovali manjše vsote. Skupaj $91.25. Denar je bil odposlan na br. Mirka Kuhla z navodilom, da se ga porabi za relif za trpeče rojake v starem kraju. Nabrane imamo že precej dobre obleke in bo odposlana, ko bo več skupaj.

Amalia Shular in
Elizabeth Krušič, nabiralki.

HUDA ZIMA

Library, Pa.—Ker mi ostaja nekaj časa, ga bom porabila s tem, da nekaj kljuk napišem na papir. Najprej želim vsem čitateljem in dopisovalcem Prosvete obilo sreče in zadovoljstva v tem letu. Obenem želim tudi to, da bi se mladi fantje in dekleta, ki so v armadi, kmalu zmagoviti vrnili k svojcem.

Pred kratkim so se mudili na dopustu štirje naši slovenski fantje: Karl Strimlan, Karl Kavčič, Tony Slabe in moj vnuk Robert Dolenc, sin moje hčere. Vsi so zdravi in čvrsti. Na božični večer smo se prav dobro zabavali v Slovenskem domu. Kuharice so pripravile okusno večerjo, piva pa tudi ni manjkalo. Tako smo v veseli družbi kramljali o starih časih in obujali spomine na vesele dogodke. Seveda ni manjkalo niti godbe, dočim je otročad dobila nekoliko slaščic in čokolade, četudi ni bilo Miklavža na spregled.

Tukaj imamo zelo hudo zimo vse od drugega decembra naprej. Snega je veliko padlo in gotovo ne bo skopnel do spomladi. In še kar naprej sneži, tako da uličnih ni vozila ves dan, ljudje niso mogli na delo in pošte nismo prejeli ves teden. Ljudje ne pomnijo toliko snega v tem kraju.

Mimogrede se želim zahvaliti vsem, ki so mi poslali sezonska voščila. Nekaj teh sem dobila na librariški pošti, dočim je naslov moje najbližje pošte R. D. 1, Finleyville, Pa. Vsem nisem poslala voščil, bom pa prihodnjič. Iskrena hvala čitateljem za priznanje, ki so mi ga dali za moje skromne in kratke dopise.

Uršula Klobčar.

RAZNO IZ ILLINOISA

Mt. Olive, Ill.—V Prosveti smo čitali mnenje prejšnjega in sedanjega urednika o vprašanju svetovne politike. Glede tega si nista daleč narazen, ker ne verjameta v odrešenje sveta s strani Stalina, tako tudi ne s strani Churchilla, kar se namreč tiče imperializma. Njiju mnenje se razlikuje le v zadevah jugoslovanske osvobodilne borbe, ki ji načeljuje Tito, podporo pa dobiva od Amerike in Anglije, četudi je v osvobodilnem gibanju nekaj komunistične kaše.

Prej se je veliko pisalo o demokraciji, kar je dobro, ni pa dobro hvaliti tako demokracijo, ki je pristranska, kajti znano je, da demokracijo največkrat izrabljajo višje postavljeni, ne pa narod kot tak. To se bo nadaljevalo, dokler bo imel glavno besedo kapitalizem, čigar glavni in edini cilj je profit in izkoriščanje delovnih mas.

Moje mnenje je, da pravega načrta za povojno Evropo, kakor tudi za Jugoslavijo, še nimajo pripravljenega, ker pri tem pridejo v poštev trije glavni gospodarji, ki si niso edini. Medtem pa Hitler računa, da ta njihova needinost privede do resnega razkola med zavezniki, kar bi pomagalo njegovemu programu za vladanje Evrope in sveta. Da se je Hitler urezal, so dokaz sedanje velike ofenzive na zapadni fronti, še bolj pa na vzhodni fronti, kjer ruske čete drobijo nemško vojno mašino z bliskovito naglico.

Naši dopisniki se bolj redko oglašajo, gotovo so prezaposleni in trudni. Včasih se kdo oglasi, da je srečal prijatelja, ki ga je vprašal, zakaj nič ne piše in da rad čita njegove dopise. Pohvaljen je bil osebno, kar je lepo za oba, čemu pa je treba to v javnosti naznanjati, saj dobro blago se itak samo hvali.

V moji mladosti sem preživel več let med Nemci in dobil sem precej vpogleda, kaj in kako mislijo o našem narodu. Avstrijski Nemci so nas zvali za "vindiške pse," Nemci iz rajha pa za nekakšne hudiče. Pa ne samo nas, temveč vse ostale narode okrog sebe, zlasti pa slovanske so smatrali za "manjvredne". Po tej vojni bo pač drugače, četudi ne bo vse tako, kakor bi mi želeli in kakor bi bilo pošteno za vsa ljudstva. Zato pa morajo med nami ponehati vsa strankarstva, usmerimo naše delo za našo pomožno akcijo, kajti naš bedni narod v stari domovini potrebuje naše skupne pomoči.

Zadnjič sem opazil med novimi naročniki ime mojega starega prijaetlja in "Triglavskega" tovariša iz leta 1897, iz West Milwaukeeja. Gotovo si hoče krajšati dolge zimske večere s čitanjem Prosvete, ali ne, Nande? Za božiče me je obiskala moja družina iz Milwaukeeja. Sina sem vprašal, zakaj niso tudi Nandeta s seboj pripeljali, pa ni vedel odgovora. Moji sorodniki F. Ž. iz istega mesta se zahvaljujem za poklon in sezonsko voščilo, tako tudi ostalim rojakom, posebno pa mojim trem sinovom, dvema hčerama in njihovim družinam.

Andrew Maren.

POVEST IZ ŽIVLJENJA HELENE JAGROVE

Spisal Joseph Ule (Milwaukee)

III.

Ko se John povrne domov, naznani občinstvu čas pogreba in da bosta pokopana z mašo. Uvidel je tudi, da Helena ne bo mogla biti sama na posestvu, zato je najel za delo na farmi Meto Slak, kajti Helena sama ne bi mogla zmagovati. Dejal ji je, naj gospodari na posestvu kakor ve in zna, tako da bo najbolj v blaginjo Heleni. Gospodari naj vsaj dotlej, ko se vrne Helena. Ko pa se ona vrne domov, potem pa naj ona daje navodila po svoji pameti.

Drugo jutro so se zbirali, da pokopljejo nesrečni žrtvi. Občinstvo je že čakalo pogrebnika, ki je prišel malo pred deveto uro. Najprvo je znosil cvetlice v avtomobil, nato pa še rakvi.

Helena je bila tako zmučena od žalosti in joka, da revica ni mogla niti hoditi, zato jo stric John in njegova žena podpreta in odvedeta v avtomobil. Poleg nje se vsedeta, nakar se je jel pogreb počasi pomikati. Ko pridejo do pokopališča, najprvo zanesejo rakvi v cerkev, nakar je pričel župnik takoj z mašo in drugimi pogrebnimi ceremonijami, s katerimi pa je bil hitro gotov. Po končanih obredih zanesejo krsti k grobu, v katerem je bilo dovolj prostora za obe krsti. K grobu pride tudi župnik, moli nekaj časa, nato pa privede stric John Heleno tako blizu groba, da je videla dno, kjer bosta njen ate in mama počivala za vedno. Potem pa jo odvede v avtomobil.

Drugi pogrebci so se še nekaj časa pomudili pri odprtem grobu, nakar pričnejo tudi oni v skupinah odhajati proti domu.

Heleno je odpeljal domov stric John in ji dejal, da bo lahko pri njem toliko časa stanovala, dokler ne okreva popolnoma in malo pozabi na svoje starše. Ko pa je prišla na stričev dom, pa se ji je videlo, kakor da bi prišla v puščavo. Hiša je bila velika in stala v slabi soseščini. Sobe so bile temne in neokusno urejene, zlasti tista, katero so odločili Heleni. Imela je samo eno zaprašeno okno. Omare za obleko ni bilo. Bili so samo v steno zabiti žeblji, na katere je obesila svojo obleko. Pod pa je bil pobarvan rdeče. Tudi okrog hiše se ji je zdelo jako neprijetno in tiho. Sadnega drevja ni bilo ne lipe in ne vrta z rožami.

Helena je merila sobo sem in tja, a se ni mogla umiriti. Johnova družina jo je imela rada, a ona si je mislila, da ji ljubezen kažejo samo v obraz, za hrbtom pa jo sovražijo. Tudi sosedove deklice so jo imele rade, a ona je mislila baš nasprotno. Kadar pa je slišala drveči avtomobil, je mislila, da se proti njej pode divje in požrešne zveri. Mnogokrat je tudi tožila, da pri stricu ptički tako lepo ne pojo kakor na njeni farmi. Najlaže pa je prestajala bolest, ako je bila sama, zato se je večkrat zaprla v svojo sobo in premišljala o pokojnem očetu in materi. Sama sebi si je zatrjevala, ako bi samo eden staršev umrl, potem ne bi bilo tako hudo, a tako pa ne more prestajati.

Strica je vprašala, ali je kdo na njeni farmi, da bi hranil živino in kokoši. Stric ji pove, da je najel Meto Selakovo in ona skrbi za vse. Po petih tednih pa je dejala stricu Johnu, da bi šla rada domov, ker bo laže prenašala svojo bolest. Stric ji brani in pravi, naj ostane še nekaj časa pri njem, a vse prigovarjanje je bilo zaman. Ko je ne more pregovoriti, ji obljubi, da jo odpelje naslednji dan na njen dom. Še poprej je uredila svojo obleko in druge stvari, tako da ji ni bilo treba pred odhodom drugega urediti kot lase in se praznično obleči. Ko je bila pripravljena za odhod, je stopila iz sobe in opazila, da je bil avto že pripravljen zanjo. Stric pa ji je dejal, ako je pripravljena, da jo lahko takoj odpeljé.

"Pripravljena sem," mu je odgovorila in ga prosila, da je nesel kovčeg v avto, kar je stric takoj storil.

Vsedeta se v avtomobil, Helena pa je dejala z mehkim gla-

(Dalje na 3. strani)

"Da se razčistijo pojmi"— ali debata dveh urednikov

Odgovor na urednikov odgovor

III

Urednikovi argumenti so prilično zabeljeni z mistiko in romantiko. Na primer, ko piše, da se nikakor ne strinja z menoj, da bi bilo partizansko gibanje v interesu Stalinove diktature, nato pa nadaljuje, da "indirektno je to mogoče", toda ne v smislu, kakor jaz to tolmačim. Potem br. urednik omenja Rooseveltovo in Churchillovo zunanjo politiko, ki je voda na ogromen Stalinov totalitarski mlin.

V tem hipu zame ni važno, kaj br. Garden misli o Rooseveltovi zunanji politiki (na to pridem kasneje), kakor ni važno, s čim in s kom se on strinja; zame je zdaj važno, da mi dokaže, da je moja gornja trditev napačna. To tudi poskuša, toda kako in s čim dokazuje?

V isti sapi govori o "glupi ameriški zunanji politiki," za katero sem jaz "drvel slepo čez dra in strn in jo opeval kot najčistejšo demokracijo" (romantika!—kdo pa ve, kaj je najčistejša demokracija?), nato pa zaključi: "Za to svojo domnevo se br. Molek ne opira na nič drugega kot na—strah pred komunizmom" — — in takoj potem dostavi: "Ne rečem, da je ta strah popolnoma votel . . ." (mistika!).

Torej jaz se za svojo trditev—da je bilo partizansko gibanje od začetka, kakor je še danes, v interesu Stalinove diktature—ne opiram na nič drugega kot na "strah pred komunizmom." Navedel sem že nekatera dejstva, na katera se opiram, druga pa še pridejo. Na kaj se pa br. Garden opira, da dokaže mojo zmoto? Na papirnati program partizanske stranke!

Tukaj je br. Garden zapel dolgo pesem—romantično pesem, da je kaj—kako se je veliki Tito postavil načelo jugoslovanske demokratične federativne republike, kako je njegovo junaško, herojsko, idealistično in demokratično orientirano gibanje največje v vsej Evropi (zakaj ne največje v vsej zgodovini?), kako je to gibanje čudež (spet romantika), kako bi bila usoda Jugoslavija zapečatena brez partizanov (???—velika mistika!—Čehoslovakija je brez partizanov, torej jo mir najde v grobu) itd., itd., itd. Ne bom motil br. urednika v tej njegovi visoki pesmi. Naj se tolaži z njo, saj potrebuje tolažbe . . .

Ampak z vsem tem ni dokazal nič. Partizanska pesem o demokraciji je še vedno le na papirju—kakor je sovjetska ustava, ki se tudi lepo čita na papirju, v resnici je pa nikjer ni. Komunisti že leta pojejo o svoji "d e m o k r a c i j i", katera pa je švindl, pure and simple. Br. urednik je tudi zapisal, da Tito faktično že izvaja svoj demokratični program v praksi. To je drzna trditev, ki zahteva konkretnih dokazov. Kje so faktični dokazi?

Prva vest v ameriškem tisku, ki je prišla iz osvobojenega Belgrada, ko so ga ruske čete okupirale, je bila, da so partizani izgnali poročevalko ameriškega United Pressa. Zakaj? Zato, ker je hotela sporočiti, da sta bili v vsakem oknu Belgrada sliki Stalina in Tituša, ni pa bilo niti ene slike Roosevelta in Churchilla . . . Glavni pogoj prave demokracije je svoboda tiska in govora—in to svobodo so partizani zadavili prvo uro, ko so dobili Belgrad pod svojo kontrolo. Tako "izvajajo" partizani demokracijo v Jugoslaviji. Kaj še le pride, ko bo vsa "Nova" Jugoslavija pod njihovo kontrolo!

Drugo vest iz "osvobojenega" Belgrada sem čital v New Leaderju. Glasi se, da so partizani aretirali v Belgradu čez 40,000 oseb zaradi kolaboracije z Nemci, ampak to je bila le pretveza; v resnici so med kolaboranti vsi oni, ki so nasprotovali partizanom, torej tudi demokratje, socialisti, sploh vsi, ki nasprotujejo diktaturi kakršne koli vrste. Izvršenih je že bilo mnogo eksekucij. To je drugi dokaz, kakšno "demokracijo" izvajajo partizani v praksi.

Poročevalec in člankar Edgar Ansel Mowrer, ki ni monarhist ali kakšen reakcionar, je 6. jan. poročal v Chicago Sunu: "Tito je organiziral (v Jugoslaviji) državno policijo po vzoru sovjetske policije, svobodo tiska in govora ni podelil, izgnal je ameriške časnikarje iz Belgrada in diskriminiral je proti angleškim in ameriškim častnikom." Mowrer poroča, da pri komunistih v vzhodni Evropi so pojmi demokracije, antifašizma in prijateljstva do sovjetov istovetni, to je eno in isto. Pri voditeljih partizanov je torej demokracija—sovjetizem.

Člankar Marquis Childs je nedavno pisal v Chicago Timesu o stoletnici kooperativ in zapisal je tudi tole: "V Jugoslaviji so bile konzumne zadruge važen del ekonomije, toda vse kaže, da današnje gospodujoče sile v tej deželi—Titovi partizani, za katerimi stoji Rusija—ne marajo zadrug v prejšnjem demokratičnem smislu." In zadruge so bistvo ekonomske demokracije!—

To je le nekaj slamic, ki kažejo, kam vleče veter—kakšna "demokracija" se obeta novi Jugoslaviji. Slično se godi v "novi" Bolgariji, kjer so sovjetski poveljniki po Stalinovih navodilih zatrli vsako demokratično gibanje in postavili v svojo lutkarsko vlado med drugimi tudi dva notorična sovražnika demokracije, Georgejeva in Velčeva, ki sta sodelovala pri umoru prvega demokratičnega predsednika vlade v Bolgariji po prvi svetovni vojni Stamboliskega. V Rumuniji, kjer ima Stalin drugo lutkarsko vlado, so v vladi pristaši kralja, ne sme pa biti Julij Maniu, demokrat in vodja kmetske stranke. V Italiji je Stalin prvi priznal bivšega fašističnega maršala Badoglija in zdaj snuje na Ogrskem tretjo lutkarsko vlado pod vodstvom Hortijevega generala Mikloša. V priznani poljski "vladi" v Lublinu ima Stalin "demokrate", ki jih na Poljskem ne pozna nihče. In tako dalje.

"Nova" Jugoslavija bo po vseh teh in drugih znamenjih nova le po imenih, drugo pa ostane vse po starem oziroma bo slabše. Jugoslavija bo lahko republika in bo federativna—ampak kaj bo to pomenilo za ljudstvo? Prej je Slovencem in Hrvatom diktirala srbska čaršija, poslej pa bodo Slovencem in Srbom diktirali hrvaški komunisti, lakaji Stalina. Hrvaški politiki, veliki romantiki in čustveniki, bodo zadovoljni. Kaj pa je njim za demokracijo?

Br. Garden se silno moti, ko razlikuje med komunistom Titušem (tako ga imenujem po naši ljudski govorici—Pilat: Pilatuš, Krist: Kristuš—čemu si pa nadeva romantična latinska imena?) in komunisti drugih dežel. Komunisti so vedno in povsod enaki; politične moralnosti ne poznajo nikjer; govore tako, delajo pa drugače; pri njih, kakor pri jezuitih, velja metoda, da namen posvečuje sredstva; kjer koli začno in vodijo kakšno večjo akcijo, tam je kmalu zmeda in nesreča.—To merilo (kriterij) se je izkazalo resnično povsod, pa se bo tudi v Jugoslaviji.—(Se nadaljuje.

Ivan Molek.

Komentar urednika

Uganka št. 1: Br. Molek ni imel nobenih težav, da je propagando iz starega kraja, posebno pa partizansko, bodisi hitro ali počasi, vendar pa "dobro analiziral s svojim merilom . . . in kmalu videl in vedel, kje smo." Ne more pa analizirati ali zapopasti mojega odgovora na njegovo trditev, da je bilo partizansko gibanje "od začetka in je še danes v interesu Stalinove diktature." Kar naenkrat ga je zapustila njegova—superiorna inteligenca . . .

Uganka št. 2: Včasih je znal imenitno pa romantično razlagati pravo od neprave demokracije do najvišjega superlativa, torej najbolj čisto demokracijo, zdaj pa pravi: "Kdo pa ve, kaj je najčistejša demokracija?" Nekoč, sploh še pred nekaj tedni v svojem pismu, je bil bolj siguren.

Uganka št. 3: Kako more biti nekdo v očeh človeka s superiorno inteligenco "mistik", ako odgovori pogojno na neko še nejasno vprašanje, kakor je na primer vprašanje komunizma v Evropi, pred katerim ima toliko ljudi v tej deželi velik strah? Nekdo od naju je res mistik in romantik—ali pa je samo igranje z besedami za efekt. In mistik, ako ne slepec, mora biti oni, kdor istoveti položaj in povojno zgodovino Čehoslovakije s položajem in zgodovino Jugoslavije. Yes, Čehoslovakija bo obnovljena tudi brez partizanov, Jugoslavija bi bila pa pokopana . . .

Po Molkovem zagotovilu je "partizanska pesem o demokraciji še vedno le na papirju." Če je temu tako, potem so vsa poročila v slovenskem in ameriškem tisku o osvobodilnem gibanju največja laž, mi navadni plebejci pa glupci, ker jim prilično verjamemo. Mogoče je vzrok temu, ker smo—"mistiki" in "romantiki". Ali pa je mogoče nekaj narobe z Molkovim merilom o demokraciji? Zdi se nam vsekakor, da je njegovo merilo preveč ozko in kratko in svojetirno v tem primeru, dasi je bilo včasih tako elastično, da je ob najbolj romantičnem poletu objemalo oziroma istovetilo tudi kapitalizem z demokracijo. Takrat tudi Churchill ni bil imperialist, marveč največji branitelj demokracije. Enako se je bila v Prosveti tudi Argentina čez noč spremenila iz osiščnega satelita v—"demokracijo". To je bilo par dni potem, ko je s klerofašizmom prepojena vojaška klika napravila puč in se povzpela na krmilo.

In kakor se je br. Molek takrat motil, ko je proglasil Argentino za "demokracijo", ker je mislil, da tisti puč pomeni poraz argentinskih "izolacionistov" in pričetek sodelovanja Argentine z demokratičnimi in "demokratičnimi" deželami v tej vojni, tako se lahko tudi sedaj moti, ker ne vidi ali noče videti niti trohice demokracije v osvobodilnem gibanju v Jugoslaviji.

Če je hotel, je lahko v Prosveti čital več člankov o prvem in d r u g e m kongresu Slovenske osvobodilne fronte, ki je na teh zborovanjih ustanovila na **demokratičen način** veliko bolj demokratično vlado kot jo je Slovenija še kdaj imela. Lahko je tudi čital, da je vsaka večja vas ali pa skupina manjših vasi dobila svojo vaško—yes, demokratično vlado; prav tako tudi vsi okraji.

Pisec teh vrstic je nedavno poslušal obširno poročilo nekega Američana, ki je bil osem mesecev v Sloveniji, bil priča tem volitvam, kakor tudi zborovanju SOF. Opisal je tudi sestav vlade in njeno funkcioniranje, prav tako tudi življenje v Sloveniji. (Žal, ker to poročilo ne sme v javnost.) Iz tega poročila je razvidno, da vse, kar smo priobčili v Prosveti, ni nobena farbarija, nobena zlagana propaganda. Ta očividec, ki ni noben komunist ne socialist, ne more prehvaliti demokratičnega razvoja v osvobojenih delih Slovenije. V Suhi Krajini, kjer je največje belogardistično gnezdo, je bilo v par vaseh izvoljenih tudi nekaj nasprotnikov Osvobodilne fronte.

Br. Molek bo rekel, da je vse to—bluf, lažniva propaganda, izmišljotina, farbanje—lahko tudi "mistika" in "romantika". Well, svobodno mu, naj živi v svojih nebesih, čeprav so drugačne od realnega razvoja v starem kraju. On vidi samo—diktaturo . . . tajno policijo . . .

Tito bi bil največji bedak, če bi ne imel tajne policije; brez nje bi bila tudi Osvobodilna fronta že davno razbita in uničena. Saj ima še Amerika svoje "G-mene"—in je dobro, da jih ima. Toda po poročilu prej omenjene osebe je bila tajna policija v Sloveniji odpravljena po drugem kongresu SOF, ker je narod toliko solidaren in enoten, da se vlada počuti dovolj močno in uživa vse zaupanje ljudstva. Tajno policijo je v osvobojenih delih Slovenije nasledila nova policija, ki je bila organizirana po vaških in krajevnih vladah. Lahko pa v drugih krajih Jugoslavije še obstoji tajna policija.

Čudno, da polaga Molek večjo važnost na to, kaj je pisal Childs v Chicago Sunu o možni (to pa ni "mistika"!) bodočnosti zadrug v novi Jugoslaviji, kakor pa na to, kaj piše "Bazovica", ki je mnogo bližje Jugoslavije in v stikih s partizani. Če bi bil br. Molek hotel, bi bil lahko čital zelo dober članek o nalogah in potrebi zadružništva, ki smo ga pred par meseci ponatisnili v Prosveti iz Bazovice. Ne to, marveč je menda v interesu "demokracije", da se meče senca na Osvobodilno fronto od vseh strani!

Glede ameriške poročevalke, katera je bila izgnana iz Belgrada, kot omenja br. Molek, se nisem nič čudil, ko sem prečital njeno skrajno prikrojeno in tendenciozno poročilo, če Tito ne mara takih poročevalcev.

Če trebljenje kvizlingov, izdajalcev in morilcev naroda pomeni sovjetizem, potem je pisec teh vrstic za tak "sovjetizem". Po mnenju Molka to ni demokracija—demokracija bi menda bila, da jih pustiš svobodne, da bi lahko kovali kontrarevolucijo in preprečili ustanovitev nove države. Ampak v deželi, ki gre skozi tako Golgoto kot koraka Jugoslavija od invazije, ki gre skozi dve vojni, zunanjo in notranjo, ni s tako "demokracijo" kot jo zahteva Molek mogoče zgraditi države, v kateri bi vladala ljudska demokracija. In čim bolj bo v tej civilni vojni iztrebljena reakcija, tem boljše bo po vojni za razmah resnično demokratične države.

Anton Garden.

Mobilizacija italijanske armade

Mnogo ubitih v izgredih v Siciliji

Rim. 22. jan.—Italijanska vlada je preko odbora za narodno osvoboditev apelirala na predsednika Roosevelta, premierja Churchilla, maršala Stalina in generala De Gaulla, naj ji dovolijo mobiliziranje armade za borbo proti Nemcem.

Ko je italijanska vlada nedavno vpoklicala dva vojaška letnika pod zastavo, so nastale resne komplikacije. Iz tega razloga je vlada sedaj podala dolgo izjavo.

Vlada je v izjavi razkrila, da je vpoklic naletel na močan odpor v Siciliji in nekaterih drugih pokrajinah. V Siciliji so izbruhnili izgredi, v katerih je bilo 36 ljudi ubitih in več sto ranjenih. Med ubitimi je bilo dvanajst članov državne policije.

Oglašajo se kritiki načina vpoklica vojaških letnikov pod zastavo. Ti hočejo vedeti, ali je vpoklic sploh v korist Italiji. Vlada še ni dala zadovoljivega odgovora kritikom.

Članice krojaške unije International Ladies Garment Workers (ADF) v Kansas Cityju podnevi šivajo obleke, ob večerih se pa vadijo v slikarstvu. Ta unija ima izboren izobraževalni department in svojim članom nudi poduk o najrazličnejših predmetih na polju socialnega znanja in umetnosti.

Teorija in praksa

Poglavje o vojnih zločincih

Poglavje o vojnih zločinih

Moskovska konferenca treh zavezniških zunanjih ministrov v jeseni 1943 je izdelala med drugim tudi načelo o kazni vojnih zločincev. Mogoče je v preprostih srcih evropskih narodov ravno to načelo našlo največ zadoščenja in utehe. Čut pravičnosti je gotovo eno izmed največjih duhovnih pridobitev evropskega človeka. Na vsak način pa mu ta pravičnost daje posebno noto in ga razlikuje od drugih izven evropskih narodov. Prav posebno pa je pravičnost pri slovenskem človeku ne samo cenjena, spoštovana in vpoštevana, pač pa daje evropski noti še poseben poudarek, ki je včasih morda celo na prvi pogled pretiran.

Slovenski narod se je v svojih kmečkih puntih boril v prvi vrsti za svojo pravdo, za pisane zakone in določila, za nepisane pravice starih urbarjev. Slovenskemu človeku je bila v preteklosti pravica celo važnejša od svobode.

Slovenska literatura od prosvitljene dobe dalje je polna motivov, ki premnogokrat naravnost dramatično slikajo tiho in neprestano borbo našega naroda za pravico. Koliko slovenskih domačij je propadlo zaradi ene same brazde na njivi, koliko tožb in prepirov se je rodilo v slovenskih vaseh zaradi—včasih kar namišljene—pravice.

V pravico veruje slovenski človek najmanj tako trdno in neomahljivo kakor veruje v Boga. Pravičnost "zelene mize" na mirovnih konferencah je bila Slovencem v preteklosti edini zagovornik, v katerega je verjel ves narod od izobraženca pa vse do zadnjega kmečkega delavca. In kljub strašni in krivični odločitvi, ki je po prvi svetovni vojni eno polno tretjino slovenskega naroda in njegove zemlje izročila najhujšemu sovražniku, vera v pravičnost "zelene mize" ni prenehala, čeprav se je najbrže preoblikovala.

Zaradi te pravice, ki je bila že v prvi vojni in je prav posebno v tej povezana, zlasti med primorskim ljudstvom, z osvobojenjem, so kaj lahko razumljive vse žrtve doma in v tujini, ki jih naš narod polaga z navdušenjem na oltar pravice in svobode. Samo zaradi te pravice je primorski človek že prvi dan vojne napovedi kot en mož stopil na stran demokratičnih sil; zaradi iste pravice so vsi Primorci danes v vrstah narodno-osvobodilnega gibanja.

•

Nekaj mesecev po moskovski konferenci se je v Londonu ustanovila posebna komisija, ki naj bi na podlagi moskovskih sklepov, ki so kasneje dobili v Teheranu popolno potrdilo, prevzela funkcije nekakega zavezniškega preiskovalnega sodišča. Ti sodniki so imeli zbrati obdolžence in dokazno gradivo, da bi moglo biti pravici zadoščeno takoj, ko bodo zločinci prišli v njene roke. Celo podrobni postopki so bili izdelani in objavljeni.

Delo preiskovalnih sodnikov, katerim so pomagale vse zavezniške vlade, bi moralo biti naravnost ogromno. Izvršenih zločinov je na milijone, zločincev pa tuid na stotisoče. Samo pri nas so Lahi pomorili na tisoče Slovencev in Slovenk, brez obtožbe in brez sodbe. Čez 60,000 ljudi so s silo odpeljali v zapore in koncentracijska taborišča. Tu so jih dobesedno izstradali, saj gredo številke pomrlih na 10,000. Na sto in sto slovenskih vasi je bilo požganih, na tisoče slovenskih domov uničenih. Vse to ne zaradi vojaških, operativnih potreb, pač pa zgolj zaradi utešitve fašistovskih in nacističnih nagonov ter zaradi načela, da je za "novi evropski red" treba evropske narode iztrebiti. Samo v naši mali Sloveniji so laški in prusjaški razbojniki povzročili na deset in desettisoče prostaških zločinov, ki bi v mirnih časih—po njihovih lastnih zakonih—zahtevali smrtno kazen. Ti zločini se po vsem ozemlju Jugoslavije dvigajo v stotisoče, po Evropi na milijone, na vseh evropskih bojiščih pa na ducate milijonov.

Že je preteklo leto dni, odkar so se preiskovalni sodniki v Londonu vrgli na delo. Pomislite, celih 350 "osumljencev" so našli in jih lepo vpisali na listo, da jih ob svojem času povabijo na zaslišanje. Tristopetdeset ljudi, ne ljudi, zveri so vse našli do sedaj. Mogoče se jim je še to število zdelo previsoko in kar verjetno je, da marsikaetri preiskovalec ni zatisnil oči ponoči, ne zaradi prusjaških letečih bomb, pač pa zaradi nadlegovanja—vesti . . .

Že takoj ob samem začetku, ko je bila preiskovalna komisija postavljena, se je šušljalo, da nekaj ni v redu s to stvarjo. V komisiji predvsem niso bili zastopani vsi Združeni narodi. Na prvem mestu v njej ni zastopnika Sovjetske zveze. Na moskovskem radiu so upravičeno dejali: "Precej skeptični smo nasproti vsem tem pravnim strokovnjakom, ekspertom, politikom, komisarjem itd. Svoječasno smo gledali pri delu Chamberlaina in Stojadinoviča ter nekatere druge genialne politične veleume. Videli smo tudi Slobodana Jovanoviča in vse te pravniške kapacitete, kako rešujejo politična vprašanja. Urejevali so nas in upravljali, ali kadar koli so hoteli, da ne pride do rešitve, so zadevo kar enostavno izročili strokovnjakom . . . V Teheranu niso razpravljali strokovnjaki, pač pa voditelji in zato je tudi prišlo do pozitivnih rešitev in odločitev. Pravniki v Londonu govorijo: "Dajte nam paragrafe, pa bomo postopali in sodili!" Paragrafov pa še ni, ali zločinci so tu. Ti pravniki so navajeni, da zločince razvrščajo po kategorijah in da po pravilnikih sodijo . . . Ali, če bi ti pravniki sebi sneli robec z oči in praktično pogledali v svet, v tak, kakršen je, bi se jim pokazale stvari najsramotnejše v zgodovini človeštva . . ."

V resnici stoje v tej sodni dvorani, ki jo predstavlja vsa Evropa, milijoni trpinov, izstradanih, oskrunjenih, pohabljenih, ponižanih in razžaljenih. Med njimi pa se razvrščajo milijonski grobovi pobitih in pomorjenih; v tej evropski dvorani je ena sama velika mlaka krvi . . .

Pa so pravniki po pravilnikih, ki so jih izvlekli iz starih predalov in ki so bili napisani v 19. stoletju, našli 350 zločincev, ki so morili, ropali, požigali: Ustje, Lozice, Hrašče, Kromberg, Podsabotin, Miren, Volčjodrago, Bilje, Vogorsko, Ajševico, Renče, Št. Peter, Dol-Otlico, Črni vrh, 13 vasi v Reški dolini, 7 vasi na Cerkljanskem, 9 na gornjem Krasu, 8 v slovenski Istri, da naštejemo samo nekaj množenstvenih zločinov. Kaj so laški fašisti in Prusjaki počenjali po ostali Sloveniji, o tem bodo govorile debele bukve slovenske zgodovine. In zločini po vsej ostali Jugoslaviji? Zločini v Majdanpeku, Kragujevcu, Šabcu, Kozari, Jasenovcu it. itd. Strašni zločini v Harkovu in Minsku, v Lidicah itd. Ti pravniki in sodniki so po 11 mesecih težkega in napornega dela našli 350 zločincev, ki so pobili na ducate milijonov prebivalstva Evrope.

Mislimo, da bi za londonske pravnike bilo nujno potrebno, da napravijo malo ekskurzijo v Harkov in Krasnodar, da obiščejo svobodno Jugoslavijo, kjer sodijo fašiste in Prusjake, ustaše in narodne izdajalce in bi se mogoče na licu mestu le naučili, kako se najdejo zločinci in kako se kroji pravica.

Ko so v Londonu povedali, kaj so opravili v 11 mesecih dela preiskovalni sodniki, so se zganile množice po vsej Evropi in trupla pomorjenih so se obračala od strašnega razočaranja. Kljub temu veruje Evropa, da bodo londonski pravniki in sodniki odvrgli teoretična modrovanja in sodili praktično: tako, kako sta Hitler in Mussolini praktično zapovedovala zločinska dejanja. Če se to ne bo zgodilo, bo vera Evrope v pravico izgubljena in z njo bo izgubljena tudi sama Evropa. Ali ne bi bilo mogoče pametno, da bi v to komisijo postavili ljudi, ki so zaradi nacističnega in fašistovskega divjanja izgubili svoje najdražje in so sedaj po takem londonskem modrovanju blizu, da izgube vsak smisel do življenja.

Svojci žrtev—ti naj bodo porotniki fašizma in nacizma in pravica bo gotovo našla svoje dostojno mesto.—**(Bazovica.)**

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

som, naj počasi vozi, ker se zelo boji, da se ne bi še ona dva ubila. "Nič se ne boj, Helena," ji je odgovoril stric. "Vozil bom s primerno hitrostjo in previdno, da bova srečno dospela na tvoj dom."

Helena se še pozdravi z domačimi in sosedovimi dekleti, nato pa avto potegne in se odpeljata.

Meta Slak, ki je gospodarila na Heleninem posestvu, ni vedela, da bo Helena prišla tako kmalu domov. Ko pa je opazila avtomobil, ki je krenil z betonske ceste proti hiši, je takoj vedela, da ona prihaja domov. Na mestu je obstala in čakala avtomobila. Ko je prišel do nje, je Heleno takoj spoznala. Stopi k avtomobilu, odpre vrata in jo pozdravi kot da bi bila njena mati. "Vesela sem, Helena, da si prišla, kajti ni prijetno živeti v hiši samo eni osebi."

Z Meto stopita v hišo in Helena je mislila, da bo našla mamo v kuhinji. Ko pa vstopi vanjo, mame ni nikjer. Potem gre še v druge sobe in ker najde matere, prične glasno jokati in klicati mamo, a odgovora ni bilo od nikjer. Meta jo materinsko tolaži in pravi, naj ne joče, kajti matere ne more z jokom priklicati. "Pozabi na starše in misli na svoje življenje," ji pravi, nato pa jo pelje v spalnico in Helena od utrujenosti in velike žalosti kmalu zaspi.

Čez tri ure se je prebudila in počutila se je veliko bolje. Najprvo zaužije malo hrane, nato pa vpraša Meto, kako je kaj z živino in kokoši. Meta ji odgovori, naj ne skrbi za živino, ker je vse v redu in sedaj se pase. Tudi za kokoši naj ne skrbi, ker jih je nahranila in jim dala vode.

Po tem razgovoru pa sta se napotili k živini in kokošim. Helena vidi, da je Meta dobro gospodinjila, kajti kokoši so v času, ko je bila odsotna, zlegle mnogo piščancev. "Meta, dobro ste gospodinjili v času moje odsotnosti," jo Helena pohvali. Meta pa ji je odgovorila, da ne ve, ali je dobro gospodarila ali ne, ve pa, da je bila tako zaposlena, da ni čestokrat imela niti časa, da bi skuhala večerjo, kajti dela je za samo eno osebo veliko preveč. Helena ji je odgovorila, da rada prizna, da je preveč dela in povedala, da so imeli celo tedaj veliko preveč dela, ko so bili na posestvu trije.

"Da, veliko dela, veliko, toda sedaj sva dve in bo že kako šlo," je odgovorila Meta. "Ti boš opravljala hišno delo, jaz pa bom skrbela za kokoši, živino in delala na polju. Kadar pa bo potreba pospraviti pod streho poljske pridelke, boš pa morala najeti delavce."

(Dalje prihodnjič)

Nemci v Avstriji

London. (ONA)—B e ž a n j e Nemcev iz Avstrije je začelo zavzemati ogromne proporcije, tako da je včasih podobno že paniki. Transportna sredstva pa so nezadostna, in to je pahnilo mnoge begunce na ceste, po katerih se skozi zimo in sneg pomikajo v smeri proti Passauvu. Toda le malo bo takih, katerim bo dovoljeno priti v Hitlerjevo osebno trdnjavo—ki obsega del Tirolske in kraje okoli Salzburga — v kateri so nastanjene ogromne podzemske tovarne.

Večina teh beguncev bo morala naprej in dalje. Morala teh Nemcev na avstrijskem ozemlju je popolnoma uničena—ne glede na to, da-li so nacisti ali ne. Najbolj goreči nacisti si še vedno prizadevajo verovati v možnost, da se bo anglo-ameriško-ruska zveza raztrgala, toda prave vere v to nimajo.

Tako se je pokazal vpliv ruske armade še predno je prešla črto Budimpešte.

RDEČA KOKARDA

Roman iz velike francoske revolucije

STANLEY WEYMAN

(Nadaljevanje)

"Molčite, budala," sem nadaljeval, "služinčadi ne bo storil nihče ničesar žalega. In vi, gospodična, blagovolite iti z menoj. Niti trenutka ne smemo izgubiti . . ."

Toda ona me je tako čudno pogledala, da sem nehote umolknil.

"Ali je neizogibno potreba, da grem?" je vprašala. "Mar ni več drugega?"

"Koliko ljudi imate?" sem vprašal.

"Evo Gargoufa," je odgovorila. "On vam pove."

Okrenil sem se in zagledal oskrbnika, ki je prihajal po stopnicah, trd in strog kakor zmerom. V eni roki je držal svečnik, v drugi pištolo; v njenih očeh sem takoj opazil izraz besnega gneva. Ko so ga ženske uzrle, so zavekale na ves glas. Jaz edini sem se ga razveselil, videč, da vsaj on ne kaže znamenja slabosti. Vprašal sem ga, koliko mož ima.

"Vsi, kar jih je, stoje pred vami," je suho odvrnil, ne da bi se začudil moji prisotnosti.

"Še tri sem imel," je dejal. "Toda pravkar sem našel vrata odpahnjena in o ptičih ni ne duha ne sluha. Tole imam pripravljeno za enega izmed njih," je dodal in mrko pogledal na svojo pištolo.

"Gospodično je treba spraviti odtod."

Z brezčutnostjo, ki me je kar utogotila, je dvignil ramena.

"Kako neki?" je dejal.

"Skozi vrtna vrata."

"Tam so že. Grad je obkoljen."

Vzkriknil sem v svojem obupu; in kakor v potrdilo njegovim besedam je prav tisti mah zabobnel srdit udarec ob glavna vrata in se razlegel po vsem poslopju, naznanaje, da je usodna ura prišla. Prvemu udarcu je sledil drugi — in nato so se usuli kakor toča. Med tem, ko so se služkinje blejaje obešale druga na drugo, sva se z Denizo spogledala.

"Skriti se boste morali," sem zamrmral.

"Ne, ne," se je branila.

"Nekje gotovo najdemo varen kraj," sem dejal in tesnobno pogledal okoli sebe, ne meneč se za njeno oporekanje. Treskanje udarcev je bilo že kar glušeče. "Na primer v . . ."

"Ne bom se skrila, gospod," je dejala.

Njen obraz je bil smrtnobled in oči so ji plapolale, kakor bi ugašale. In vendar: Deniza, kakor je stala v tem trenutku pred menoj, ni bila več dekletce, ki mi je še pred nekaj dnevi z nemo zadrego strmelo v obraz, bila je gospodična de Saint-Alais, ponosna čuvarica časti svojega doma.

"Naši podaniki so. Govoriti hočem z njimi," je povzela in hrabro stopila naprej, čeprav so ji ustnice drgetala od razburjenja. "In če se drznejo . . ."

"Ob pamet so," sem odvrnil. "Saj slišite, da besnijo, kakor obsedeni! Toda eno upanje še imam, edino, ki ostane. Če jih ogovorim, preden vdero v grad, bom imel nemara uspeh. Samo trenutek, gospodična; prosim vas, skrijte to luč."

Hlastno sem se obrnil in prijel za zaveso. Toda Gargouf me je prehitel. Zadržal mi je roko in me ustavil.

"Kaj pa je? Kaj nameravate?" je zarenčal.

"Ogovoriti jih hočem skozi okno."

"Ne bodo vas poslušali."

"Čeprav ne, poizkusiti hočem vendarle. Kaj nam pa ostane drugega."

"Jeklo in svinec," je odvrnil s takim glasom, da me je nehote streslo. "Evo lovskih pušk gospoda markiza. Vzemite si eno, gospod vikont, a jaz vzamem drugo. Dve še ostaneta; naši ljudje umejo streljati. Vsaj stopnice bomo branili, če drugega ne."

Začudil sem se oskrbnikovemu pogumu.

"Ali vas ni strah?" sem vprašal sredi divjega razbijanja in kričanja množice.

Vedel sem, kako neznosno je stiskal nesrečneže, ki so zdaj besneli pred gradom, kako jih je izžemal in zlostavljal in kako so morali vsa ta leta stradati zaradi njega.

A Gargouf je samo preklinjal "to živino", ne da bi mi odgovoril.

"Ali boste branili gospodično?" sem vprašal z vročičnim glasom.

Njegova roka je stisnila mojo kakor železen primaž: nisem ga dalj izpraševal. A že v naslednjem trenutku sem se zgrozil.

"Oh," sem zavpil, "zažgati hočejo! Kaj nam pomaga braniti stopnice, če nam podkurijo kakor podganam?"

"Poginili bomo skupaj," je odvrnil Gargouf.

Srdito je brcnil eno izmed žensk, ki so ždele na tleh vreščale:

"Tiho bodi, mrha! Ali meniš, da ti bo kaj pomagalo, če tuliš?"

A v tem sem začul pokanje spodnjih vrat, ki so se lomila pod sekirami; planil sem k oknu in odgrnil zastor. Val rdečkaste svetloje je udaril v sobo in okrvavil strop. Bal sem se le tega, da ne bi razbili vrat in vdrli v grad, preden me začujejo. Na srečo se je okno rado odprlo; še trenutek in stal sem zunaj, na ozkem napušču tik nad velikimi vrati. Pred mojimi očmi se je odigraval prizor, kakršnih francoski gradovi že dolgo niso bili vajeni.

Nekoliko v stran od vhoda je gorel veliki golobnjak; črn oblak dima je bruhal iz njega in zakrival vse ozadje s svojimi zloveščimi vrtinci, izpod katerih so zdaj pa zdaj s podeseterjeno silo udarjali plameni. Na jasnini ognja so se odražale črne sence ljudi, ki so z neugnanostjo peklenščkov donašali slamo in netili požar. Onkraj golobnjaka je gorel skedenj in stog sena; nekaj bliže, baš pred gradom, je tekala množica postav sem ter tja; nekatere so se znašale nad vrati in okni, druge so vlačile gorivo; vse je skakalo, kričalo in se grohotalo z grohotom pogubljencev, ki se je pošastno zlival z uljenjem plamenov in žvenketom stekel, pokajočih od vročine.

V ospredju sem videl Petit-Jeana, ki je poveljeval; več mož je stalo okoli njega. Ženske niso divjale nič manj od moških; eno izmed njih, ki je vsa razmršena in napol razgaljena vihtila orožje ter bruhala kletvine, je bilo posebno odurno gledati. Prav ta me je prva opazila; kažoč name, je z ostudnimi besedami preklinjala nas vse, mene in domačo gospodo, ter z glasnim vpitjem zahtevala našo kri.

OSMO POGLAVJE

Gargouf

Nekateri izmed seljakov so mirili svoje tovariše, češ, naj me poslušajo, drugi so bedasto zijali vame ali pa so me kazali sosedom, toda večina se je pridružila divji ženščini; razjarjena po mojem pojavljenju mi je žugala s pestmi ter me obsipala z najodurnejšimi grožnjami in najostudnejšimi pridevki. Kako minuto se je ozračje kar treslo od klicev "Doli gospoda!" in "Doli trinogi!" kar se mi je zdelo zelo slabo znamenje. Toda—bodi si, da so bili zagledali oskrbnika, bodisi, da so se vrnili k svoji glavni mržnji, od katere jih je bil za trenutek odvrnil moj nastop — to vpitje se je kmalu prelilo v vihar rjovenja "Gargoufa! Gargoufa!" — tako divje bučeč in poln krvoločnih pretenj, da je moral prebledeti vsak, kdor ga je slišal.

(Dalje prihodnjič.)

Nacijski volk v ovčji obleki, ali z drugo besedo: Ameriški vojak straži nacijskega špiona in sabotažnika, ki je oblečen v ameriški uniformi. V zadnji ofenzivi na zapadni fronti so Nemci spustili v zaledje ameriške vojske večje število v ameriško uniformo preoblečenih vojakov.

DALMATINSKE POVESTI

Igo Kaš

STIPO

Plaziti se med strmimi skalami in ostrimi ploščami razpokanega kamenja, katero ure hoda pokriva prvo planoto nad levim bregom reke Cetine—poskakovati in viti se med grmovjem bodečega brinja, nizkih gabrov in hrastičev za ovcami in kozami, to je bila usoda mlademu Stipu.

"Za poljedelstvo ni sposoben," je dejala mati, "saj izpridi vse, česar se dotakne; toda najrajši postaja pri delu in se ozira po dolini in bregovih, kakor da jih ni videl še nikdar."

"Naj tedaj bravino pase," odvrne oče.

Dolgočasno se je marsikomu zdelo Stipovo življenje; ali dolgočasno ni bilo! Na nizki glavici, ki preseza kamenito zemljišče za nekoliko metrov, je imel trinajstletni pastirček svoj "grad". Ondi je vladal svoji čredi, ondi je bival najrajši.

Pod brdom teče med zelenimi bregovi bistra Cetina, ki nabira svoje vode pod velikanskimi stenami gole Dinare. Na desnem bregu se razprostira širna ravnina; razsežne šume visokega trstja in gostega ločja, bogati travniki in pašniki jo krijejo, visoki topoli stoje ob jarkih, ki izvajajo močvirnate vode; goste vrbe obrobljajo skrajne njive, in v grmičju prepevajo radostni slavci.

S svojega griča razgleduje Stipo kričeče jate potujočih divjih rac in gosi; igraje in glasno leteč se pode ptice močvirnice okoli drzajočih čed—in kadar se bliža večer, razlega se po vsej ravnini neumorno regljanje nešteviln žab.

Velikanske gole višine se vzpenjajo za zelenimi griči, ki se dvigajo na robu daljne doline; proti vzhodu, za njegovim hrbtom, pa kipi z mnogimi dragami in dolinicami vrhoviti Prolog, pravi Parnas dalmatinski, kar se tiče temnih jam in skritih brlogov, bistrih vrelcev in—mogočnih Vil.

Mnogobrojne povesti o Vilah, o pobratimstvu in njih udanosti do pobratima, so vzbudile v Stipovi duši hrepenenje, da bi kdaj ugledal belo Vilo. Tako hrepeneč se je plazil po pečinah gori do temnih gošč, v samotne soteske, kjer izvirajo čisti studenci; ali nikdar ni srečal zlatolasih belih žena, odetih s tankim ovojem. Niti one kače ni videl, ki nosi zlato krono na glavi, dasi je nahajal dokaj "zmij", tudi onih rogatih modrasov.

Ali ni se dal prestrašiti. Vedno iznova je pohajal na samotne višine, v najtemnejše brloge, preiskaval vse razpoke in jame, da bi našel zaklade svoje domišljije.

Nekega dne, ko ravno stika po gostem grmovju, ugleda pod visečo skalo razpoklino, iz katere mu sveti lučica. Glasno mu jame biti srce, ko se ji bliža; naposled pa se osrči, stisne se skozi razpoko in stoji v prostorni jami.

Toda oko mu ne vidi milo nasmihajoče se Vile, temveč srepo zročega moža, ki ga prime za rame, da mu skoro sapa poide.

"Kdo si? Kaj hočeš tukaj?" zakliče ljuti mož drhtečemu dečku, in njegove roke ga drže kakor železne oklepi. Kdo vraga te je privedel sem?"

Kmalu si Stipo oddahne in odgovori brez strahu: "Stipo sem, očetov pastir, in preiskaval sem te razpoke, da najdem stanovanje lepih Vil! In ti si Vrano, ki nosiš očetu duhana."

"Stanovanje lepih Vil iščeš? In našel si mene!" se nasmeje Vrano. "Toda ker sedaj poznaš mojo jamo, zahtevam, da je nikomur ne izdaš, da celo ne zineš o nji!"

Ali zdajci ga obide misel, da bi lahko rabil Štipa za svoje posle: za pregledovalca in stražnika. Ponudi mu nekoliko žoltih, dišečih duhanovih listov, naj jih ponese očetu. Dovoli mu tudi povedati, kdo mu jih je podaril; ali o jami ne sme niti črhniti. "Zvečer nameravam ponesti nekoliko blaga v Senj," nadaljuje Vrano—"lahko bi mi služil."

"Pogledati moraš, ali ni proti Senju stražnikov—saj jih poznaš—in poroči mi vse natanko. Dalje moraš stopati pred mano nekoliko sto korakov, in ako ugledaš stražnika, zažvižgaj enkrat in pojdi dalje po svoji poti, da nikdo ne sumniči ničesar" . . .

"Ali se bojiš stražnikov?" vpraša deček.

"Ne bojim se jih ne; ali sitni so, pregledajo mi vse in mi pokvarijo blago. In to mi je na škodo, veš?" . . .

Deček ga razume in stori vse po njegovi zapovedi. Brez ovire prinese Vrano svoje blago v skrivališče.

To je bilo Stipovo prvo tihotapsko dejanje. Sčasoma so ga Vrano in njegovi drugovi naučili raznih prekan, in imel je jako bistro glavo. Često je iznenadil svoje učitelje z novo zvijačo; kadar so bili v hudi stiski, je našel rešilno pot, ko so drugi že obupali.

Nekega dne leži Vrano s pomagači in veliko množino duhana blizu Livna. Tudi Stipo je pri njem; zakaj oče mu je na Vranov prigovor dovolil, da mu pomaga pri "trgovini". Stražnikom pa je nekdo ovadil tihotapce, in prehod iz Bosne v Dalmacijo čez Prelog je bil težaven, ali celo nemogoč. Tedaj ogovori Stipo svojega gospodarja: "Hm, jaz bi že vedel, kako pridemo lahko in brez izgube preko meje v Senj; ali potreboval bi dveh, dreh tovorov. (Osli ali konji, ki nosijo tovore.)

"Vse ti bo, samo zahtevaj!" odgovori Vrano zadovoljen.

Tretjega dne v jutranjem mraku ječe Vrano in njegovi "sotrudniki" pod težkimi bremeni s Prologa po beli cesti. Stražnik ugleda sumljive nosače in opozori nanje vse tovariše, ki se brzo poskrijejo, da bi zalezli te "lupeže". Ko pridejo Vrano in njegovi drugovi na ono mesto, ustavijo jih in jim snamejo vreče, da jih preiščejo . . .

Nekoliko kasneje prideta dve ženski po cesti; obe gonita težke tovore drv na čvrstih oslih.

Prekanjeno se nasmehne mlajša deklica na cesti stoječemu stražniku; ta stopi k nji in jo rahlo vščipne v lice.

"Rano si se napotila, deklica!" reče ji in se postavi pred njo.

"Pusti me, gospod, hiteti moram, da se vrnem opoldne domov!"

"Tedaj pa hiti, ti krasna 'jabuka"!" ji reče stražnik, ko odhajata obe . . .

V tem času so preiskovali skrbno prešite vreče zajetih tihotapcev. Mirnega obraza, malone začudeni, odpno ti spone in razvežejo vreče: drugega ni v njih, nego čista volna, katero hočejo nesti na trg, kakor zagotavlja Vrano.

Stražniki jih morajo izpustiti.

Toda Stipo—to je bilo mlajše dekle—je prinesel svoje tovore, v katerih je bil najlepši duhan, umetno povezan med drva, čez cetinski most in po ozki stezi do Karakašiće, majhnega sela daleč od pota. Ondi shrani blago, in nekoliko pozneje ga prevzame Vrano.

"Ti si premeten dečko," vzklikne Vrano vesel; "ne bo ti brez koristi, tretjina dobička je tvoja!"

*

Stipova čreda ima že dolgo časa drugega pastirja. Zakaj dober je bil zaslužek pri Vranu, tako da se oče ni več upiral novemu razmerju.

Izpočetka je pohajal Stipo zgolj iz radovednosti k tihotapcem; pozneje ga je veselilo to tajno delovanje in nevarno življenje. Končno se mu je toliko privadil, da je strastno čakal časa, ko zopet odrinejo čez mejo na nova podjetja. Po Vranovi smrti je delal sam zase neutrudno in kar najdrzneje.

Predno je mislil, je slul za najprekanjenejšega ptička vse okoliče; kar bali so se ga vsi stražniki. Lokav je bil, da ni bilo takega. Ljudstvo si je pripovedovalo razne čudne stvari o njem, da zna izpremeniti zabranjeno blago v karkoli si bodi, da je lahko neviden, kadar hoče, in še marsikaj drugega.

Neopisno mirnega obraza je ob večerih pohajal med mestne izprehajalce. Zdajci potegne mehur izza pasa: "Gospodine, eto vam lepega duhana, poskusite!"

Oblečen je bil po domače, ali jako izbrano. Poznal je dobro one, kateri bi kaj kupili od njega . . .

Gospod, kateremu je ponudil duhana, ga poskusi.

"Daj, Stipo, da vidim," reče drug.

(Dalje prihodnjič.)

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

Letnik 1945

vsebuje sedemnajst pripovednih spisov, petnajst pesmi, sedemnajst raznih opisov, nekateri iz zgodovine ameriških Slovencev, tri članke in razprave, razne koledarske in druge podatke ter nad štirideset slik.

Prva slovenska knjiga v Ameriki, v kateri so spisi z bojišč osvobodilne fronte v Sloveniji.

Koledar stane $1.25

Naročila sprejema:

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. - Chicago 23, Ill.

Razni mali oglasi

POTREBUJEMO MOŠKE za učenje se "Laundry Washing" stroke. Vas naučimo, stalno delo sedaj in pozneje.
UNION LINEN CO.
4131 Ravenswood, blizo Irving Park

$50.00 ZASTONJ
Ako mi poveste nekoga, ki ima dobro karo na prodaj. Ali pa jaz kupim vašo karo in vam dam $50.00 v gotovini.
PHONE SEEley 0607
Po 6. uri P. M. pa JUNiper 7818

ŠIVILJA za popravljanje oblek, dobra plača, stalno delo, pridite takoj. 3345 Lawrence.

IZKUŠEN KROJAČ za ženske suknje in obleke, ročno in strojno šivanje. Dobra plača, stalno delo. 3345 Lawrence.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

DELO DOBE
HIŠNICE
"JANITRESSES"
Ženske za čiščenje
Delovne ure od 5:30 popoldne do 12. ure zvečer.
Vojno nujna industrija.
Rabimo tudi pomočnice v jedilnici
VPRAŠAJTE pri:
ILLINOIS BELL TELEPHONE COMPANY
"EMPLOYMENT OFFICE"
ZA ŽENSKE
Street Floor
309 W. Washington Street

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

TISKARNA S.N.P.J.
sprejema vsa
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iste družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno leto naročnino. Kar pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Chicago in okolico je $7.50	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je $8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $.....

1. Ime..... Čl. društva št.....

Naslov .....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. ..... Čl. društva št.....
3. ..... Čl. društva št.....
4. ..... Čl. društva št.....
5. ..... Čl. društva št.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐